

ÇEVRE HABERLERİNİN ULUSAL VE YEREL GAZETELERDE TEMSİLİNİN ALTERNATİF MEDYA VE HAK HABERCİLİĞİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Evaluation of the Representation of Environmental News in National and Local Newspaper in the context of Alternative Media and Rights Journalism

Engin ÇAĞLAK*
Gülşay Elbi PEKCAN*

ÖZ

Toplumda öteki olarak kabul edilenlerin kendi seslerini duyurabildikleri, özgürlük ve demokrasi temelinde yapılan alternatif medyanın, hak haberciliğinin yapıldığı en önemli platformlardan biri olduğu görülmektedir. Ana akım medya ise politik, ekonomik vb. çıkarları yüzünden ya da hak haberciliğine konu olan olayla ilgili kaygı duymaması sebebiyle genellikle hak haberciliği ikinci planda kalabilmektedir. Bu çalışmada çevre hak haberciliği ile ilgili, 10 Mart-31 Mayıs 2020 tarihleri arasında rastgele seçim yöntemiyle seçilen 21 gün içerisinde Cumhuriyet, Birgün, Hürriyet, Sözcü, Sabah, Milliyet, Yeni Şafak, Yeni Akit gazetelerinin basılı formatlarında; Çanakkale Gündem, Olay, İşte Çanakkale ve Burası Çanakkale gazetelerinin web sitelerinde yer alan haberlerin genel içeriği hak haberciliği bağlamında değerlendirilmiş ve haber sayıları ile ilgili sayısal verilere ulaşılmıştır. Ayrıca alternatif medya kanalı olarak Greenpeace Türkiye, TURMEPA, ÇEKUD, ÇEVKO, ÇEKUL, Doğa Derneği, TEMA olmak üzere 7 vakfın/derneğin ve internet haberciliği yapan Denizhaber.com ve Çevrehaber.com adlı haber sayfalarının internet siteleri 10 Mart-31 Mayıs 2020 tarihleri arasında kapsayan faaliyet ve basın seyri raporları da incelenmiş ve çalışmada çevre ve çevre hakkının geleneksel medyadaki temsili ile ilgili sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: habercilik, hak haberciliği, alternatif medya, sosyal medya, çevre.

ABSTRACT

Alternative media is one of the most important platforms for human rights journalism, since they are independent and democratic platforms where the marginalized in society can make their voices heard. Mainstream media, on the other hand, gen-

* Dr. Öğr. Üyesi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, Çanakkale/Türkiye. E-posta: ecaglak@comu.edu.tr. ORCID: 0000-0002-9477-9435.

* Yüksek Lisans Öğrencisi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Medya ve Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı, Çanakkale/Türkiye. E-posta: pekcan.elbi@gmail.com. ORCID: 0000-0002-6701-5165.

erally do not prefer human rights journalism because of their political and economic interests or because they are not concerned with the event that is subject of human rights violation. In this study, the general content of the environment news in the mainstream national and local press between 10 March and 31 May 2020, were evaluated in the context of human rights journalism. Quantitative data on the amount of news in these newspapers were also obtained. In addition, as alternative media platforms, the reports of Greenpeace Turkey, TURMEPA, ÇEKUD, ÇEVKO, ÇEKUD, ÇEKUL etc. and Denizhaber.com, Çevrehaber.com that is website about important developments regarding Environment rights and the media organs that include environmental associations between 10 March and 31 May 2020 were also examined.

Keywords: journalism, rights journalism, alternative media, social media, environment.

Giriş

Çevre kavramı birçok anlamı içinde bulundurmaktadır. Çevre denildiğinde bir alanın çevresi veya insanların yer aldığı topluluğu anlatan çevre kavramları akla gelmektedir. Çevre kavramı canlıların yaşadığı ortam anlamında da kullanılmaktadır. Son dönemlerde çevre kavramının bu anlamına atıfta bulunularak farkındalık yaratılmaya çalışılmaktadır. Sanayileşme, teknolojikleşme, kentleşme ve nüfus hareketliliklerinin kontrolsüz bir duruma gelmesinden kaynaklı tahrip edilen, yok olan ve yapısında bozulma olan bir çevre ile karşı karşıya kalınmıştır. Bu durum çevrenin korunmasını, çevre için gerekli koşulların yerine getirilmesini gerektirmiştir. Bu sebeple çevre tahribatının ve yok oluşunun önüne geçebilmek için hukuk düzenlemeleri yapılmaktadır. Çevre hukukunu ve çevre hakkını tanımlayabilmek için çevre kavramının bu anlamdaki tanımını bilmek gerekmektedir. 1983 yılında yürürlüğe giren ve 2006'da revize edilen 2872 sayılı Çevre Kanununun 2. maddesinde yer alan çevre terimi tanımı "Canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamı" şeklinde yapılmıştır (URL-1). Ersan Şen ise çevreyi şöyle tanımlamıştır: "Canlıların yaşamasını ve gelişmesini sağlayan etkenler bütünlüğü olarak tanımlanan çevre, esasında canlıların içinde yaşadığı ortamdır." (Şen, 1994: 5). Mustafa Tamer'in belirttiği "hava, su, toprak, bitkiler ve hayvanlar" (1991: 169) gibi unsurlar çevre tanımının içinde değerlendirilmelidir. Bununla birlikte doğanın korunması ve sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla birçok düzenleme yapılmakta ve önlem alınmaktadır.

Çevre haklarının kapsamı da bu tanımlara göre ülkeden ülkeye değişiklik gösterebilir. Çevre konuları, insanları ve gelecek kuşakları ilgilendiren bir konu olduğu için insan hakları ile yakından ilişkilidir. Bu sebeple farkındalık yaratmak önemli hale gelmiştir. İnsanların çevreye saygılı ve çevresel konulara duyarlı, ayrıca doğal kaynakları ilgilendiren konularda tutumlu ve sağduyulu olması gereklidir. Dünyada uluslararası örgütler, devletler ve sosyal sorumluluk kuruluşlarında çevre hakları konusunda düzenlemeler yapılmaya devam etmektedir. Yapılan araştırmalar bağlamında bu sürecin devam edeceği ve iyileştirmelerin gerçekleşeceğini söylemek mümkündür. Genel itibariyle farkına varılan çevre tahribatı gibi birçok konu, hukuk disiplininin dikkatini çekmiştir. İnsan hakları ile bağlantı kurulan çevre hakkı önem kazanmış ve hukuksal düzenlemeleri beraberinde getirmiştir. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren dünyada yayılan çevre hakkının tanınması dikkate değerdir. Çevre hakkının tanınması bağlamında çevre tanımı da yapılmıştır. Çevre hakkını, bağlamında inceleyebilmek için hak tanımını açmak gereklidir. Çevre hakkı diğer haklardan bağımsız bir alan değildir. Özellikle insan hakları ve mülkiyet hakları ile sürekli iç içe geçen bir konuma sahiptir. Dolayısıyla hak tanımını yapmak farklılıkları anlayabilmek açısından uygun olacaktır. Elbette sadece hukuk kuralları içerisinde değil çevreye karşı duyarlılık, görgü kuralları gibi kurallar içerisinde de yer almaktadır. Lakin bu yazı hukuksal boyuttaki çevre hakkına odaklanmaktadır. Bu sebeple çevre ile ilgili konulara toplumsal açıdan bir bakış sergilemek istenmiştir.

İnsanlar doğası gereği toplumsal ortamda yaşarlar. Toplumsal bir ortamda yaşayabilmek için düzen gereklidir. Bu sebeple düzeni sağlayan bazı ilkelere ihtiyaçlar vardır. Bahsedilen ilkeler sözlü olabileceği gibi yazılı da olabilir. Toplumun düzenini sağlayabilmesi için bu ilkelerin yaptırımları bulunur. Örneğin sözlü olan görgü kurallarında toplum tarafından kınanma veya dışlanma yaptırımları uygulanırken, yazılı kuralların yaptırımları hapis cezası veya maddi cezalar olabilmektedir. Düzeni sağlarken amaç bu yaptırımlarla sadece toplumu korumak değil bireyi de korumaktadır. Bireylerin korunması bağlamından yakından ilişkili olan kavram ise “hak” kavramıdır. Şeref Gözübüyük hak kavramının birçok tanımı olduğundan bahseder, “hak sözcüğü ‘doğruluk’, ‘tanrı’ veya ‘hukukun kişilere tanıdığı yetki’ olarak tanımlanabilir” (Gözübüyük, 2014: 4). İnsan haklarını korumak için hukuk disiplininin uygulamalarına ihtiyaç duyulur. Hukuk, özel ve kamu hukuku olarak ayrılmaktadır. Devletin yapısı ile ilgili hakları içeren hukuka “kamu hukuku”, bireysel çıkarları içeren hukuka ise “özel hukuk” denmektedir (Gözübüyük, 2014: 23). Kamu hukuku ve özel hukukun niteliklerini içeren bazı hukuk

dalları bulunmaktadır. Bunlar ayrı ayrı ele alınabileceği gibi karma nitelikli hukuk dalları olarak da değerlendirilebilir.

Karma nitelikli hukuk dallarına giren “çevre hukuku” doğal çevrenin korunmasına yönelik düzenlemeleri ve önlemleri içermektedir. Çevre haklarını içeren çevre hukukunun yeni bir hukuk dalı olduğu söylenebilir. 20. yüzyılın ikinci yarısında çevre hakkı, artan çevresel sorunlar sebebiyle gündeme gelmiştir. Bu alanda yapılan çalışmalar çerçevesinde çevre hakkı üçüncü kuşak insan hakları arasında yer almaktadır. Çalışmalar insan haklarını üç kuşağa ayırmıştır. Birinci kuşak haklar klasik hakları içermektedir. Kemal Dadak, birinci kuşak hakları “Kişi özgürlüğü ve siyasal hakları içermektedir ve insanın, insan olması nedeniyle bazı haklara sahip olduğu söyleminin ortaya çıkmasıyla ilk defa ileri sürülmüş olan haklardır” şeklinde açıklar (Dadak, 2015: 311). İkinci kuşak haklar; eşitlik isteminin yarattığı ekonomik, sosyal ve kültürel hakları içermektedir. Dadak, “İkinci kuşak haklar adı verilen ve sosyal haklar başlığı altında da incelenen bu yeni hakların devlete bir hizmet sunma görevi yüklediği görülmektedir” der (Dadak, 2015: 311). Üçüncü kuşak haklar ise, dayanışma isteminin yarattığı, kolektif haklar da denen dayanışma haklarıdır. 1980’lerden sonra ortaya çıkan üçüncü kuşak haklar diğer haklardan farklı olarak toplumsal çaba gerektirmektedir. Kısa- ca üçüncü kuşak haklar “Dünyamızın yaşanılır bir gezegen olma niteliğini yok etme potansiyeline sahip büyük küresel sorunlara çözüm arama çabasından doğar, bu sebeple devletlerin, uluslararası toplumun, tek tek bireylerin ve toplulukların çabasını gerektirir” (Dadak, 2015: 313)¹. Çevre hakkı üçüncü kuşak haklarından biridir.

Günümüzde artan çevresel sorunlar, küresel ısınma ve doğanın yok oluşu sebebiyle doğal çevreyi korumak ve tahribatın önlenmesi önemli bir konu haline gelmiştir. Bu sebeple bazı düzenlemeler ve önlemler hukuksal olarak yürürlüğe konmuştur. Çevre hukukunu Gözübüyük “Anayasa’da belirtildiği gibi bireylerin sağlıklı ve dengeli bir ortamda yaşamalarını sağlamak, çevrenin kirlenmesini önlemek, devletin ve bireyin ödevidir” şeklinde açıklar

¹ Birinci kuşak haklar şu şekildedir: Hukuk önünde eşitlik, etkili bir hukuk yoluna başvurma hakkı, keyfi tutma yasağı, adil yargılanma hakkı, mahremiyet hakkı, seyahat özgürlüğü, sığınma hakkı, vatandaşlık hakkı, evlenme ve ailenin korunması hakkı, mülkiyet hakkı, düşünce, vicdan ve din özgürlüğü, ifade özgürlüğü, toplanma ve örgütlenme hakkı, katılma hakkı. İkinci kuşak haklar; çalışma, adil gelir ve sendika kurma hakkı, dinlenme hakkı, eğitim hakkı, kültürel yaşama katılma hakkı, sağlık, beslenme ve konut hakkı, grev ve toplu sözleşme haklarını içermektedir. Üçüncü kuşak haklar; barış hakkı, çevre hakkı, halkların kendi kaderini tayin (self-determinasyon) hakkı, gelişme hakkı, herkesin insanlığın ortak mal varlığından yararlanma hakkıdır.

(Gözübüyük, 2014: 40). Bu bağlamda devletin ve bireylerin çevrenin korunmasını sağlaması, çevreyi iyileştirmesi, doğal kaynakları (su, toprak, hava) kullanırken bazı kurallara uyması ve bu kaynakların kirletilmesini, tahrip edilmesini önlemesi gerekmektedir. Çevre hakkı, insan hakları ile yakın ilişki içerisinde. Bu sebeple insanların sağlıklı bir çevrede yaşamasını öngören düzenlemeleri içerir.

Çevre hakları gelecek kuşakları da ilgilendirmektedir. Çevre hakkının kullanılmasında gelecek kuşaklar düşünülmelidir. Hem bireylerin hem de devletin çevre ile ilgili öngörülerde bulunması ile ilişkili çevre hakkı bu çerçevede değerlendirilmelidir. Bu doğrultuda 1983 yılında yürürlüğe giren ve 2006'da revize edilen 2872 sayılı Çevre Kanununun 3'üncü maddesine göre "çevrenin korunmasına, iyileştirilmesine ve kirliliğinin önlenmesine ilişkin genel ilkeler" belirlenmiştir (bk. URL-1). Dünya üzerinde ilk kez Türkiye'de kabul edilen bir Ceza Kanunu'nda yasanın amaçlarından birinin çevreyi korumak olduğu belirtilmektedir (Abdulahkimoğulları vd., 2011: 76). Günümüzde çevre hakkı konusunda önemli yaptırımlar uygulanmaktadır. Örneğin 5237 sayılı Kanunun 181. maddesi ve 182. maddesi çevrenin kasten ve taksirli olarak kirletilmesi ile ilgilidir:

Türk Ceza Kanununun "çevreyi kasten kirletme" suçunu düzenleyen 181/1, "taksirle kirletme" suçunu düzenleyen 182/1 ve 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 8. maddelerinde suçun unsuru olarak kabul edilen "çevreye zarar verecek şekilde" kavramı ise, "gerçekleşen somut bir zararı" değil, "zarar vermeye elverişliliği, zarar ihtimalini" anlatmaktadır (Otacı, 2015: 283).

Türk Ceza Kanununun bu düzenlemesinde çevre hakkı konusunda yaşanan ilerleme görülebilir. 5237 sayılı Kanunun 181. maddesi çevrenin kasten kirletilmesi hakkında hapis cezasını, 182. maddesi çevrenin taksirle kirletilmesi hakkında adli para cezasını gerektirmektedir (Abdulahkimoğulları vd., 2011: 76). Bahsi geçen yaptırımlar ilerlemenin ciddiyetini göstermekle birlikte çevre kirliliğinin günümüzdeki boyutunu da göstermektedir. Çevre konularında halkın bilgilendirilmesinde kitle iletişim araçları büyük öneme sahiptir. Kitlelere çevre hakları hakkında bilgilendirme yapmak, yaptırımlardan haberdar etmek, çevreye karşı daha bilinçli ve duyarlı insanlar yetiştirmek veya farkındalık sağlamak için kitle iletişim araçlarından yararlanılmaktadır. Günümüzde gittikçe popülerleşen hak haberciliği ise çevre haklarının basına yansımaları için gelecekte kullanılabilecek en elverişli araçlardan biridir.

Özellikle haberlerde yer alabilecek bazı haklardan bahsetmek hak hâberciliğinin kapsamını görebilmek için önemlidir. Çevre hakları doğal yaşamın devamı için gereklidir. Sürekli olarak vurgulanan sürdürülebilirlik kavramını İbrahim Kabaoğlu, “şimdiki ve gelecek kuşakların belirlemesi, çevre hakkı için yapılmaktadır; çevre hakkının yararlanıcılarının iki boyutlu bir kavram içerdiğini göstermektedir” der ve bu iki boyutu “günümüz insanları” ve “gelecek kuşaklar” olarak tanımlar (Kabaoğlu, 1990: 38). Burada dikkat edilmesi gereken nokta şudur; çevre hakkı tarihsel süreçte hep gündeme gelmiştir fakat farkındalık günümüze daha yakın tarihlerde oluşmuştur. Üçüncü kuşak insan haklarıyla birlikte çevre hakkı daha fazla gündeme gelmeye başlamıştır. Farkındalığın artması günümüz insanından daha çok gelecek kuşaklara ilişkin kaygılardan beslendiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Tarih kayıtları, 1982 Anayasasından önceki dönemlerde de çevre hakkına ilişkin düzenlemelerin yapıldığını ortaya koymaktadır. Osmanlı uygulamaları, 1876 Kanun-ı Esasi döneminde, 1921 ve 1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunları ve 1961 Anayasasında da çevre hakkına ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır. Lakin bu düzenlemeler tam anlamıyla çevre hakkına ilişkin açık ve net düzenlemeler değildir. Burhan Kuzu'nun aktardığına göre, Türk Anayasa hukuku, çevre hakkı konusunda açık bir düzenlemeye ancak 1982 Anayasası ile gidilmiştir (Kuzu, 1997: 152). Buradaki gecikmenin yanı sıra bu hakkın vatandaşlar tarafından duyulması ve öğrenilmesi gerektiği gözden kaçırılmamalıdır. Böyle düzenlemeler sadece Resmi Gazete'de değil kitle iletişim araçları vasıtasıyla duyurulması gereken bilgilerdir. O dönemde yaşanan kısıtlılık günümüzde kalkmıştır. Kuzu 64. maddede çevre hakkının “çevrenin korunması” başlığı ile yer aldığını ve maddenin ilk şeklinin “Herkes, dengeli ve sağlıklı bir tabii çevrede yaşama hakkına sahiptir. Devlet, her türlü çevre kirlenmesini önleyici ve tabii çevreyi koruyucu ve geliştirici önlemler alır” olduğunu ifade eder (Kuzu, 1997: 153). Maddeden anlaşılacağı üzere her insan temiz bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Bunun yanı sıra çevre temizliğinin yapılması, çevre kirliliğinin önüne geçilecek uygulamaların ortaya konması gibi hususların faaliyete geçirilmesi gerekmektedir. Bu faaliyetlerin sorumluluğu ise devlete ait olarak belirlenmiştir. Devlet kendi eliyle veya araçlar ile bu uygulamaları düzenleme görevini üstlenmiştir. Öte yandan sadece bununla kalınmamış ve ceza hukukunda da bazı düzenlemelere yer verilmiştir.

Ersan Şen, “hava, su, toprak, yer altı kaynakları ile hayvan ve bitki toplulukları arasında ayırım yapılmadan tüm çevrenin korunması esas alınmalı-

dır” der, burada önemli olanın çevre hakkının kapsamının ne olduğuna ilişkin bir belirtme yapılmasının normların yerine getirilebilmesi için gerekli olduğunu belirtir (Şen, 1994: 116). Bahsi geçen bu alanların varlığı korunmalıdır. Herhangi birine gelecek zarar önlenmeli, sürdürülebilirliği koruma altına alınmalıdır. Çevre hakkı gereğince bu alanlarda dolaylı ve doğrudan zarar verilmesi yasaklanmıştır, yapılan eylemin boyutuyla orantılı olarak cezai işlem uygulanması kararlaştırılmıştır.

Çevre Hak Haberciliği Üzerine Değerlendirme

İletişim teknolojilerindeki değişim ve dönüşüm gazeteciliğin eski ve kökleşmiş yapılarını değişime zorlarken kurgulamanın ve öyküleştirmenin biçimlerini ve yöntemlerini de değiştirmektedir (Yenituna ve Değerli, 2021; 225). Dijitalleşme ile birlikte medyaya yeni bir bakış geldiğini söyleyebiliriz. Tekelleşmeden ve baskın olan ideolojilerden kendini soyutlayan, demokratik bir medya oluşacağına dair inanç artmıştır. Bunun yanı sıra “yeni medya” olarak adlandırılan internet temelli medyanın içerisinde olan habercilik anlayışına dair bilimsel araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Yeni medyanın olanaklarını kullanan yeni habercilik anlayışları internet kullanıcılarında beklentiler yaratmıştır diyebiliriz. İnternetin interaktif yapısı ve demokratik ulaşım imkânıyla birlikte haberciliğin toplumun her kesiminin sesini duyurabilmesi için imkân sağlayacağına yönelik düşünceler ortaya atılmıştır (Söğüt ve Öngel, 2022: 215). Çok konuşulan haber anlayışlarından biri yurttaş gazeteciliği ile hak haberciliği olmuştur. Bu iki habercilik anlayışının var olan habercilik anlayışına yeni bir perspektif kazandıracığına olan inanç literatürde birçok yazıya konu olmuştur. Meltem Özüğurlu, “Türkiye’de hak haberciliği medya üzerinde araştırma yapan araştırmacılar için oldukça yeni bir çalışma alanı” olduğunu ifade etmiş ve çok az kaynak olduğunu söylemiştir (Özüğurlu, 2009: 161). Özüğurlu’nun ifade ettiği gibi üzerinde az sayıda araştırma yapılmasının yanı sıra uygulama alanında örnekleri oldukça azdır.

Hak haberciliği, yurttaş haberciliğinden farklı olarak profesyonel bir habercilik anlayışıyla temellendirilir. Sadece gazeteciler tarafından yapılan bir haber türü olmamakla birlikte araştırma gerektiren bir haber türüdür. Hak haberciliği özünde hakların haber vasıtasıyla kamuoyuna duyurulmasının yanı sıra var olan hak ihlallerine ilişkin emsal olayları da kamuoyu ile paylaşmaya olanak sağlayabilecek bir haber anlayışıdır. Özüğurlu, “hak ihlali yapılmadan haber yapmanın” hak haberciliğinin en temel özelliklerinden biri olduğuna dikkat çekmiştir (Özüğurlu, 2009: 161). Hak ihlalinin yazılı basında gerçekleştiğine yönelik bazı eleştiriler mevcuttur. Özellikle yeni med-

yanın bunu kıracağına yönelik bir beklenti oluşmuştur. Yapılan araştırmalarda hak haberciliğinin sadece internet vasıtasıyla değil basılı medya ile yapılabileceğini de ortaya koymuştur. Fakat aynı zamanda yapılan bazı çalışmalar hak haberciliğinin internet vasıtasıyla daha çok yayılabileceğini ve azınlıkların haklarını daha güçlü savunulabileceğini öne sürmüştür. Özüğurlu, “1960’lı yıllardan bu yana gündemden düşmeyen “haklar” konusunun, yaygın medyada çok fazla ilgi çekmediği anlaşılmakta, haklar konusunda, hak ihlallerine maruz kalanlar açısından durumun değerlendirilmesinin alışılmediği” belirtmiştir Özüğurlu, “hak ihlali yapılmadan haber yapmanın” hak haberciliğinin en temel özelliklerinden biri olduğuna dikkat çekmiştir (Özüğurlu, 2009: 164). Özüğurlu’nun ifadesine ek olarak hak haberciliği sadece kadın, engelli, hayvan veya azınlık hakları olarak düşünülmemelidir. Çevre hakkına ilişkin önemli bir katkı sağlayabilecek olan hak haberciliği kamuoyu tarafında bilgi edinme ve farkındalık kazanmaya yardımcı olabilecek bir anlayıştır.

Çevre hakları yeni kuşak haklar içerisinde yer almaktadır. Çevre hakkına ilişkin yapılan bilimsel çalışmalar az olmakla birlikte bazı hususları ortaya koymuştur. Bunlardan biri kamuoyunun çevre hakkına ilişkin farkındalığının artmaya başlamasıdır. Toplumun her kesimine çevre hakkını duyurabilmek adına hak haberciliğinin kullanılması önem arz etmektedir. Artan çevre sorunlarının bütün toplumları derinden etkilemesi söz konusudur. Çevre konuları sadece çevre sorunlarına ilişkin olarak düşünülmemelidir. Çevre hakkının ihlali ekonomik veya siyasi amaçla meydana gelebilmektedir. Alankuş, “habercilikte daha çok çatışma durumlarındaki insan hak ihlallerinin konu edinildiğini; insan hakları mesellerine hal yeterince yer bulamadığını” belirtmiş ve bununla ilgili diğer sorunları sıralamıştır (2007: 27). Çevre haberlerine bakıldığında bu durumun hala geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Çevre haberi veya çevre hak haberine yakın haberlerde çevre hakkının ekonomik ve siyasi çıkarlar gerekçesiyle ihlal edildiğini örtük ya da net bir şekilde yer vermeye çalışmaktadır. Fakat çevre haklarının ne olduğu, ne sebeple ihlal edilmiş olduğuna ilişkin vatandaşları bilgilendiren haberlere rastlamak mümkün değildir. Genellikle çevre hakkının ihlal edildiği yerlerde vatandaşların tepkileri haber olmaya devam etmektedir.

Haberler hangi mecrada yapılırsa yapılsın hava, su, toprak, yer altı kaynakları, hayvan ve bitki toplulukları ile ilgili bir şekilde bilgi edinmemize olanak sağlamaktadır. Genel olarak hava kirliliği ile ilgili araştırmalar, su kirliliği veya su oranındaki azalış, kuraklık, toprağın verimsizleşmesi ya da toprağa zarar verici faaliyetler ile ilgili, yer altı kaynaklarına ilişkin gelişmeler, bitki

türlerinin azalması veya orman tahribatı gibi haberler bir şekilde gündeme gelmektedir. Fakat çevre hakkının temelini oluşturan bu alanlarla ilgili düzenlemeler veya çevre tahribatının önlenmesine ilişkin faaliyetlerin detaylı olarak haberleştirilmediğini söylemek mümkündür. Bahsedilen içerik kısıtlılığı belli başlı sorunlardan kaynaklanmaktadır. Çevre hak haberciliğinden önce çevre haberlerinde neden yer verilmediğine bakmak gereklidir.

Hak haberciliği ya da insan hakları haberciliğini Alankuş, hak ihlallerini görmezden gelmeyen, “ötekileri” haber yapmak için mutlaka bir hak ihlalinin konusu/faili olmalarını beklemeyen, herhangi bir haberi yaparken hak ihlaline yol açmayan habercilik, olarak tanımlamıştır (Alankuş, 2007: 22). Çevre haklarının haberi yapılırken çok dikkat edilmesi gerektiği aşıkardır. Hem habercilerin hem de okuyucuların çevre haklarına ilişkin bilgisi sınırlıdır. Daha önce de bahsedildiği gibi çevre hakkı üçüncü kuşak insan hakları kapsamında günümüze yakın bir tarihte görünürlük kazanmış ve farkındalığı artmıştır. Ülkemizde de çevre hakları tamamı belirgin şekilde ortaya çıkmamıştır. Bu sebeple çevre hak haberciliği önem taşıırken bir anlamda da sınırları belirgin olmayan bir habercilik anlayışına sahiptir. Ülkemizde çevre hak haberciliği diğer hak haberlerine kıyasla hem haberciler hem de literatür açısından daha az dikkat çekmekte ve daha az vurgulanmaktadır.

Çevre haberlerinin hak haberciliği gibi çevre haberlerinde de sorunlu olduğunu söylemek mümkündür. Hak haberciliğinde yer almadan önce de geleneksel medyada çevre haberlerine yer verilmektedir. Günümüzde hala geleneksel medyada çevre haberlerine rastlamaktayız. Hak haberciliğinden farklı olarak çevre haberlerinin daha karma bir yapıya sahip olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle insanları rahatlatmak amacıyla hazırlanan hafif haber niteliğine sahip çevre haberlerinden de bahsetmek mümkündür. Bunlar arasında özellikle endemik türler, yeni yapılan çevre projeleri, çevre ile ilgili etkinlikler genellikle bu tür haberlerde yer bulmaktadır.

Çevre haberinin hafif haber değeri taşıy gibi hazırlanmasının belli sebepleri olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle çevre düzenlemesi, maden işletmeciliği ve buna benzer projelerin ekonomi ve sermayedar ile ilişkili bir bağı olması çevre haberleri yapan muhabirlerin muhalif tarzına ilişkin sorun yaratmaktadır. Indyturk adlı internet sitesinin yaptığı bir habere göre “Sınır Tanımayan Gazeteciler (RSF); son 5 yılda basın özgürlüğü alanında çevre haberciliğiyle ilişkili 50’den fazla ihlal kaydedilirken, en az 10 gazeteci de öldürüldü” şeklinde veriler ortaya konmuştur. Yapılan çevre haberlerinin üslubu ve verileri gazetecilerin ölümüne bile sebebiyet verebilmektedir. Aynı haberin yer verdiği kayıtlara göre “ormansızlaşmadan, yasadışı madencilik-

ten, arazi gaspları, endüstriyel faaliyetler ve inşaat projelerinden kaynaklanan çevresel etkileri araştırdığı için her yıl ortalama iki gazeteci öldürüldüğü” ifade edilmiştir (URL-2). Türkiye’de bu tarz bir olayın yaşadığına dair bir veriye haberde yer verilmemiştir. Yapılan incelemeler doğrultusunda haberlerde eleştirel tutumun en aza indirildiğini söylemek mümkündür. Türkiye’de yapılan bazı gazetelerde çevre haberlerinde genellikle muhabirin ifadelerinden çok, derneklerin, Çevre ve Şehircilik Bakanlığının veya o bölgede yaşayan vatandaşların ifadelerine yer verilmektedir. Bu durum hak haberciliği çerçevesinde olumu bir gelişmedir.

Çevre haberciliğinin genel durumuna bakıldığında bir otokontrol mekanizmasının işliyor olduğu varsayımında bulunulabilir. Öte yandan Türkiye’de yapılan çevre haberlerinin sadece istikrarlı biçimde bir iki gazete ve internet sitesinde yer aldığı gözlemlenebilir. Bu doğrultuda gerçekleşen çevre ile ilgili olayların halka duyurulması oldukça sınırlı kalmaktadır. Hak haberciliğinin çevre konusu çerçevesinde yapılacak olması halkın çevre hakkında haklarını bilmesine, hakkını savunabilmesine veya haklarının korunabilmesi açısından katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda çevre hakkının haberde ihlal edilmesinin önüne geçilecektir. Ülkemizde hak haberciliği yapmak yeni teknolojilerle mümkündür. Çevre konusuna farkındalık sağlamak isteyen aktivist ve sosyal sorumluluk kuruluşları/dernekleri geleneksel medya ve yeni medya sayesinde seslerini duyurabilme imkânına sahiptirler. Bahsedilen sorunlara rağmen geleneksel medya haberlerinde bazı gazete ve basın kuruluşları derneklerin seslerini duyurmalarını mümkün kılmaktadır. Aktivist ve sosyal sorumluluk kuruluşların/derneklerin internet sayfaları ve sosyal medya hesapları vasıtasıyla vatandaşa ulaşmaları da kolaylaşmıştır.

Çevre hak haberlerinin yapılırken dikkat edilmesi gereken bazı kriterlerin olduğunu söylemek mümkündür. Çevre hakları insan hakları çerçevesinde değerlendirildiği için insan hak haberciliğinin kriterlerinden faydalanmaktadır. UNESCO kriterleri uluslararası insan hakları kanunları ve standartları çerçevesinde uygulanması, hak sahipleri ve hakların korunması ve desteklenmesi, dezavantajlı bir grup hakkında haber yapılırken o grubun düşüncelerinin haberde yer almasını ve haberde grup üyelerinin seslerinin duyulmasını sağlamak şeklinde detaylandırılabilir (Kavaklı, 2017: 282). Çevre hakları, hava, su, toprak, yer altı kaynakları, hayvan ve bitki toplulukları konuları çerçevesinde şekillenmektedir. Bu unsurlar ve muhatapları olan vatandaşların haklarını korumak hem devletin hem de vatandaşların sorumluluğundadır. Çevre hak haberleri ile sorumlulukları hakkında vatandaşlar bilgilendirilebilecektir. Alankuş’un hak haberciliği için ifade ettiği belirteçleri çevre

hak haberlerinin hava, su, toprak, yer altı kaynakları, hayvan ve bitki toplulukları konularını içeren “hak ihlallerinin haber yapılması, takip edilmesi; bütün haberlerin hak mağdurları lehine odaklı kullanılması; haber yaparken hak ihlali yapılmaması; haklar konusunda bilgilendirici, kullanımları konusunda cesaretlendirici bir gazetecilik anlayışı hayata geçirmek” olarak (Alankuş, 2013: 27) düşünülebilir.

Çevre hak haberleri çevre haberlerinde yapılabileceği gibi çevre haklarını dolaylı ve örtük verebilirler. Burada önemli olan hakların korunması ve ihlalin önlenmesini veya ortaya çıkarılmasını ortaya koyacak bir haber anlayışıdır. Çiler Dursun, haberlerin haklarla bağıntılı olduğunu ve iki şekilde değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bunlar; dolaylı ve örtük bağlantı ile doğrudan ve açık bağlantıdır (Alankuş, 2007: 106). Genellikle çevre haberlerinde çevre hakkının örtük ve dolaylı verildiğini görmek mümkündür. Çevre haberlerinde hakkını arayan yerli halk, o bölgenin muhalif partisi, dernekler veya akademisyenlerin sözleriyle, çevre hakkı konusunda detay vermeden ihlalden bahsedilmektedir. Özellikle maden işletim projeleri, çevre kirliliği veya çevre düzenleme projelerinin sorun yaratan yanları ortaya çıkarılmakta ve bu sorunlar haber değeri taşıdığı için haberleştirilmektedir.

Çevre Haberleri Analizi ve Bulguları

Gün geçtikçe var olan çevre problemleri artmakta, çevre dengesi bozulmaktadır ve yeni çevre sorunlarıyla karşı karşıya kalan insanoğlu çözüm arayışına başlamıştır. Var olan çabalar yetersiz kalmakta ve geçici çözümler ile geciktirilmektedir. Çözümlerin kalıcı ve etkili olması için insanların çevreye sahip çıkması ve çıkmayanların önüne geçmesi gereklidir. Bu bağlamda hukuksal boyutta yaptırım ve düzenlemelerle çevrenin sürdürülebilirliğini sağlamak mümkündür. Çevre ile ilgili önlemler sadece teoride değil uygulamada da yerini bulmalıdır. Uygulamanın hayata geçirebilmesi için bilinçli bir kitlenin oluşturulması önemlidir. Bilinçli kitleyi oluşturma görevi medyaya düşmektedir. En etkili yöntemlerden biri olan haber ile kitlelere ulaşmak hem kolay hem hızlıdır. Haberin yapısı gereğiyle kitleler için çevre ile ilgili hakları anlaşılır ve ulaşılır hale gelmesi mümkündür. Özellikle internetin ortaya çıkmasıyla birlikte alternatif medya anlayışının ortaya çıkması haberlerin tarafsızlığını ve eşit temsiliyetine olanak tanıdığı literatürde ortaya konmuştur.

Bu çalışma Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimince desteklenmiştir. 3230 numaralı proje kapsamında “Yerel, Ulusal ve Dijital Ortamda Hak Haberciliği” başlıklı proje kap-

samında çalışılmıştır. Çalışmanın evreni, kapsam ve sınırlılıkları olarak araştırmada çevre haklarının haberleştirilerek internette, sosyal medyada ve gazetelerde ne kadar yer bulabildiği incelenmiştir. Geleneksel medyayı temsil eden gazetelerden farklı görüşleri ve ideolojileri temsil eden 8 ulusal gazete seçilmiştir. Bunlar; Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Sabah, Sözcü, Yeni Akit ve Yeni Şafak'tır. 10 Mart 2020'den 31 Mayıs 2020'ye kadar belli aralıklarla bu gazetelerde çevre haberleri incelenmiştir. Söz konusu inceleme tarihleri ve bulguları basit tesadüf örnekleme yöntemiyle seçilmişlerdir. Bahsi geçen gazetelerde çevre haberlerinin ne kadar yer bulduğu, haberlerin içerikleri, hak haberi niteliğine sahiplikleri ve görsel olarak kapladıkları alanlar incelenmiştir. Çanakkale Gündem, Olay, İşte Çanakkale ve Burası Çanakkale gazetelerinin web sitelerinde yer alan haberlerin genel içeriği hak haberciliği bağlamında incelenmiştir. İncelemeler sırasında çevre haberlerine ulaşılammıştır.

Araştırmanın yeni medya boyutunu internet siteleri ve sosyal medya oluşturmaktadır. Bu nedenle arama motorunda ilk sıralarda yer alan kolay ulaşılır çevre haberi yapan internet siteleri aranmıştır. Araştırma sonucunda Çevrehaber.com ve Denizhaber.com siteleri belirlenen tarih aralığı ve sıklığı ile incelenmiştir. Çevre haberlerinin ne kadar yer bulduğu, haberlerin içerikleri, hak haberi niteliğine sahiplikleri ve görsel açıdan seçilen fotoğraf, video gibi içerikler incelenmiştir. Sosyal medya kısmında yine aynı yol izlenerek sosyal medya arama motorlarında "çevre haberi", "çevre", gibi anahtar kelimeler kullanılarak en çok tercih edilen Instagram ve Twitter sosyal medya uygulamalarında arama yapılarak ilgili hesaplar incelenmiştir. Bahsedilen incelemenin sonucunda hesap yetersizliği tespit edilmiş bu sebeple çevre haklarının savunucuları olan dernek ve kuruluşların hesapları incelenmiştir. Dernek ve kuruluşların sosyal medya hesapları 10 Mart 2020'den 31 Mayıs 2020'ye kadar belirlenen aralıklarla ziyaret edilmiş ve incelenmiştir. Sosyal medya hesaplarında çevre haberi paylaşılıp paylaşılmadığı ve hak haberlerinin ne kadar yer bulduğu incelenmiştir. İncelemeler sonucunda çevre hak haberciliğinin ülkemizde uygulama aşamasındaki yerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın amacı ve önemi üzerine literatürde birçok çalışma gazetelerde yer alan haberlerin tarafsızlığını ve eşitsizliğini eleştirmektedir. Çalışmaların bir kısmı ideoloji temelli ve ekonomik kaygı ile hazırlanan haberlerin varlığını ortaya koymaktadır. Bu sebeple çevre haberlerinin gazetelerde ne kadar yer aldığı, ne şekilde servis edildiği ve hangi amaçlara hizmet ettiğini incelemek gereklidir. Araştırma için seçilen gazeteler ülkemizde görece ka-

bul edilen sağ, sol ve orta görüşlü ideolojileri temsil eden gazetelerden oluşmaktadır. Çevre haberlerinin ekonomik ve siyasal amaçlı olarak basında yer aldığı veya alamadığı önceki bölümlerde ifade edilmiştir. Bu sebeple gazetelerde çevre hakkı, çevre hak ihlalleri ve çevre kirliliği gibi konuların sunulmuş biçimi önemlidir. Çevre hakları gereğince vatandaşlara ve devlete bazı sorumluluklar düşmektedir. Vatandaşın sorumluluğunun farkına varması ve devletin sorumluluğunu yerine getirip getirmediğinin vatandaş tarafından bilinmesi gerekliliği söz konusudur. Çevre haberleri buna hizmet eder niteliğe sahiptir. Öte yandan incelemeler çevre hak haberciliğinin geleneksel medyada yapılıp yapılamayacağını ortaya koymak açısından farklı bir perspektif ortaya koyacaktır.

Seçilen 8 gazetede (Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Sabah, Sözcü, Yeni Akit ve Yeni Şafak) çevre haberleri incelenmiştir. Mart ayı boyunca gazetelerde yer alan çevre haberlerinin sayısı aşağıdaki tabloda verilmiştir. Mart ayında çevre ile ilgili konularda yapılan toplam haber sayısı 16'dır. Gazeteler içerisinde Mart ayı boyunca en fazla çevre haberi yapan gazete Birgün olmuştur. Cumhuriyet ve Sabah gazeteleri Mart ayı boyunca herhangi bir çevre haberi yapmamıştır. İstatistikî açıdan çevre haberlerinin sayısının oldukça düşük olduğu söylenebilir. Mart ayı boyunca çevre kirliliği, çevrenin zarar görmesi ve çevre projeleri haberleştirilmiştir. Yapılan haberlerin çoğunluğu çevre hakkı ile bağlantılıdır. Fakat çevre haberlerinin içeriği incelendiğinde çevre hakkına ilişkin doğrudan ve açık bir bilgi verilmemiştir. Bazı haberlerde çevre hakkının ihlaline ilişkin bilgiler sunulmuştur. Çevre haberlerinde yer alan hak ihlalleri ve çevre sorunlarının sunulmuş biçimi çevre hak haberciliği ile uyuşmamaktadır.

Mart ayı						
Gazeteler	10.3.2020	14.3.2020	18.3.2020	21.3.2020	26.3.2020	29.3.2020
Birgün	1	1	2	3	0	1
Cumhuriyet	0	0	0	0	0	0
Hürriyet	1	1	1	0	0	0
Milliyet	0	0	1	0	0	0
Sabah	0	0	0	0	0	0
Sözcü	1	0	0	0	0	0
Yeni Akit	0	0	0	0	0	1
Yeni Şafak	1	0	0	0	0	1

Tablo 1. Mart Ayı Gazetelerde Yayınlanan Çevre Haberleri Sayısı (2020)

Mart ayında Birgün gazetesinde yer alan haberlerin konuları, “çevre kirliliği, çevre kirliliğini önleme çalışmaları, çevreye zarar veren kişilerin yaka-

lanması, HES raporuna tepki gösteren vatandaşların çabaları, çevreyi ve toprağı kimyasaldan koruma için yapılan proje, hava kirliliğı, ormanlık alan tahribatı, ‘Yeşil Bir Ülke İçin Fidan Desteğı’ projesi, sit alanının korunması” ile ilgilidir. Birgün gazetesinin Mart ayı içerisinde yaptığı haberlerin çoğı eleştirel bir dille yazılmıştır. Dolaylı olarak çevre hakları ile ilgili bilgi verilmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda hakkını arayan vatandaşlara da haberlerinde yer vererek hak haberciliğıne yakın bir üslup kullanmıştır. Hürriyet gazetesi orman yangınları ve maden izinleri bilançosu, çevre kirliliğı ile ilgili mangal yasağı ve atık su arıtma sistemini konu alan üç haberi Mart ayı boyunca farklı günlerde yayınlamıştır. Yayınlanan haberlerin çevre hakkının içerisinde yer alan devlet sorumluluğı ile ilişkisi bulunmaktadır. Bu haberlerde çevre hakkından ve bu sorumluluktan bahsedilmemiştir. Genellikle bilgilendirme amaçlı yapılmış haberlerdir. Bu sebeple hak haberciliğıne uygun bir perspektif ile yazılmamışlardır. Milliyet gazetesi çevre haberi olarak Mart ayı boyunca sadece atık su sistemi ile ilgili haber yapmıştır. Bu haber tanıtım amacı içeren ekonomik boyutu ön plana çıkarılmış bir haberdir. Bu sebeple hak haberciliğinin yapılmamış olduğunu söylemek mümkündür. Sözcü gazetesi Mart ayında Çeşme projesi hakkında yaptığı haberde betonlaşmanın önüne geçmeye yönelik sadece iki cümlede bulunduğu ve içeriğın olabildiğince az tutulduğu tek çevre haberi yapmıştır. Sözcü gazetesinin bu haberi de hak haberciliğı değildir. Mart ayında Yeni Akit sadece su tasarrufuna yönelik bir haber yapmıştır. Yeni Şafak ise yaşlı bir porsuk ağacının devlet tarafından korunduğuna yönelik bir haber yapmıştır. İki gazetede de yapılan çevre haberlerinin hak haberciliğıne uymadığını söylemek mümkündür. Yapılan iki haberin de yumuşak içeriğe sahip magazinsel bir yapısı olduğunu söylenebilir. Buradan sonuçla Mart ayı boyunca çevre hakkına yakın haberlerin sadece Birgün gazetesi tarafından yapıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Hak haberciliğıne yakın içerikler sunan bu haberler örtük ve dolaylı şekilde çevre hakkını temsil etmektedir. Diğer gazetelerin hak haberciliğı yapmadığı gözlemlenmiştir.

Çevre hakkına ilişkin haberleri incelemek üzere yapılan araştırmanın internet sitesi ayağında arama motorunda ilk sırada çıkan, ziyaret oranı yüksek olabilen Çevrehaber.com ve Denizhaber.com incelenmiştir. Her iki sitede Mart ayı boyunca toplam 13 haber yapıldığı tespit edilmiştir. Buradan sonuçla sadece iki sitede ulusal gazetelerden daha fazla çevre haberi yapıldığını söylemek mümkündür. Bu haber siteleri sadece çevre haberi yapmamakla birlikte çevre haberlerine öncelik veren sitelerdir. Çevrehaber.com Mart ayı araştırma için belirlenen tarihler boyunca 10 çevre haberi, Denizha-

ber.com ise 3 çevre haberi yayınlamıştır. Çevrehaber.com, atık, geri dönüşüm, hava kirliliği, deniz kirliliği, termik santral projesi iptali, göl kirliliği, atık su tesisi ve çevre kirliliği ile ilgili haberler yapmıştır. Haberlerin bir kısmında çevre hakkı ile ilgili bilgilendirmelere yer verilmiştir. Çevre kanunu, çevre kanunu çerçevesinde yapılan yaptırımlar, mahkeme kararları veya çevre kanuna dayalı ihlaller doğrultusunda verilen cezalara ilişkin bilgilendirmeler yapılmıştır. Bu haberlerde çevre hakkı hakkında vatandaşlara bilgilendirme yapılmasa da haber içerisinde yer verilmiş olmasından dolayı, dolaylı bir biçimde hak haberi sayılabilecek haberler vardır. Fakat Mart ayında yayınlanan bu haberlerden hepsi hak haberciliğine uygun değildir. Denizhaber.com internet sitesinde yapılan üç haberden sadece bir tanesi av yasağı ile ilgilidir. Onun dışında yapılan çevre haberi olarak adlandırılan haberler magazinsel tona sahiptir. Çevre hakkına ilişkin hak haberciliğinin bu sitede yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu sebeple Mart ayı boyunca seçilen internet sitelerinden sadece bir tanesinde çevre haberlerinin hak haberciliği anlayışına yakın düştüğü tespit edilmiştir.

Mart ayı						
İnternet	10.3.2020	14.3.2020	18.3.2020	21.3.2020	26.3.2020	29.3.2020
Çevrehaber.com	3	3	1	1	1	1
Denizhaber.com	0	1	0	1	0	1

Tablo 2. Mart Ayı İnternet Sitesi Çevre Haberleri Sayısı (2020)

İnternet ayağının ikinci aşaması sosyal medya hesaplarının incelenmesi olmuştur. Bu aşamada sosyal medyanın arama motorlarında belli anahtar kelimelerle yapılan araştırmalar sonucu neticesiz kaldığı için çevre hakkını savunan çevre koruyucu sosyal sorumluluk amacıyla kurulmuş dernek ve kuruluşlar incelenmiştir. Greenpeace Türkiye, Deniz Temiz Derneği (TURMEPA), Çevre Kuruluşları Dayanışma Derneği (ÇEKUD), Çevre Koruma ve Ambalaj Atıkları Değerlendirme Vakfı (ÇEVKO), Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKUL), Doğa Derneği, Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA) olmak üzere 7 vakıf/dernek incelenmiştir. Mart ayında Instagram ve Twitter hesaplarından yaptıkları paylaşımlardan çevre haberleri dikkate alınmıştır. Mart ayında Greenpeace Türkiye 2 çevre haberi ve TEMA Vakfı 1 çevre haberi olmak üzere toplam 3 haber yayınlamıştır. Aynı şekilde bu hesaplar aynı haberleri aynı gün içerisinde Twitter hesaplarında da yayınlamışlardır.

Mart ayı						
Instagram	10.3.2020	14.3.2020	18.3.2020	21.3.2020	26.3.2020	29.3.2020
Greenpeace Türkiye	0	0	0	0	2	0
TURMEPA	0	0	0	0	0	0
ÇEKUD	0	0	0	0	0	0
ÇEVKO	0	0	0	0	0	0
ÇEKUL	0	0	0	0	0	0
Doğa Der.	0	0	0	0	1	0
TEMA	0	0	0	0	0	0

Tablo 3. Mart Ayı Sosyal Medya Çevre Haberleri Sayısı(2020)

Greenpeace 26 Mart'ta yayınladığı haberde termik santral envanterini takip etmek için hazırlanan raporunu konu almıştır. Aynı gün yayınladığı diğer haberde ise Kanal İstanbul projesi için tarihi Odabaşı ve Dursunköy köprülerinin taşıma ihalesinin yapıldığı bilgisi takipçilerle paylaşılmıştır. Sosyal medya hesaplarında paylaştıkları bu haberler hak haberciliği niteliği taşımamaktadır. Bahsedilen 2 haberin amacı takipçilerden imza desteği toplamak için yayınlanmıştır. Doğa Derneği de 26 Mart'ta yayınladığı sosyal medya haberinde Kanal İstanbul Projesinin ÇED raporunu konu almıştır. Takipçileriyle Kanal İstanbul Projesine açtıkları dava ile ilgili bilgi paylaşmayı amaçlayan bu haber hak haberciliğine uygun olmamasına karşın çevre hakkı çerçevesinde hukuksal süreçle ilgili bilgi paylaşımı yapmaktadır. Diğer dernek ve vakıfların Kanal İstanbul ve Termik santral ile ilgili veya bu konuların haricinde herhangi bir paylaşım yapmadığı tespit edilmiştir.

Nisan ayında, seçilen 8 gazetede (Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Sabah, Sözcü, Yeni Akit ve Yeni Şafak) çevre haberlerinin toplamı 39'dur. Nisan ayında da en çok çevre haberi yapan Birgün gazetesi olmuştur. Birgün gazetesinin Nisan ayında 22 çevre haberi yaptığı tespit edilmiştir. Cumhuriyet gazetesi Mart ayında çevre haberine yer vermemesine karşın Nisan ayında 5 çevre haberi yapmıştır. Nisan ayında Sabah gazetesi herhangi bir çevre haberi yayınlamamıştır. Mart ayında da Sabah gazetesinde çevre haberi yayınlanmadığı göz önünde bulunduğunda durumun ciddiyeti ön plana çıkmaktadır. 3 Nisan'da Birgün gazetesi, Bursa'da bir maden şirketinin ağaç kesimine karşı köylülerin direnişini konu aldığı eleştirel tonda yazılmış bir çevre haberine yer vermiştir. Aynı şekilde 6 Nisan'da yayınlanan bir haberinde de Kastamonu'da ağaç kesimine yönelik ÇED raporuna ilişkin aynı tonda bir çevre haberi daha yayınlamıştır. Aynı gün içerisinde maden ve enerji santrallerinin siyanür kullanımına ilişkin çevre derneklerinin tepkisini konu

alan bir çevre haberi yapmıştır. 11 Nisan'da Birgün "biyo-kütle enerji santrali için verilen ÇED raporunun kabul edilmemesi" ve "yargı kararına rağmen 50 bin metrekarelik deniz kıyısı alanı yapılaşmaya açılması" üzerine yapılan iki çevre haberine gazetesinde yer vermiştir. 14 Nisan'da hazine arazisi hakkında torba yasa, Çarşamba Ovası için yargının olumlu kararı hakkında halkı bilgilendiren iki haberin dışında bir maden firmasının alanını genişleterek çevreye zarar vereceğini aktaran ve doğa yaşam platformu yaşam alanına yönelik saldırıları konu alan iki haber daha yapmıştır. 20 Nisan'da Birgün gazetesi Dersim'de açılacak olan taş ocağının ÇED raporu olmamasına dikkat çekmiştir. 23 Nisan'da sosyal medyada ve internette de uzun süre tartışma yaratan Kaz Dağları'nda maden şirketi ile ilgili sorun yaşanan olayı gündemine eklemiştir. Son olarak 28 Nisan'da Antik kentin bulunduğu bir bölgede jeotermal enerji santral kurulumu, maden ocakları ormanlık alanın büyük kısmını kaplaması, BES projesi çok ağır çevresel tehditlerini ve sit alanına müdahale gibi konulara yer veren 4 çevre haberi yayınlamıştır. Bahsi geçen haberlerin hepsinde çevre hakkı ihlallerine karşı yapılan eleştirilere ve müdahalelere yer verilmiştir. Mart ayında olduğu gibi Nisan ayında da aktif bir şekilde çevre haberine yer veren Birgün gazetesinin, hak haberi anlayışını çevre konularında benimsemeye çalıştığı görülmektedir. Örtük olarak yapılan çevre hakkı konusunda bilgilendirme ve çevre hakkına ilişkin ihlallerin gazetede yer alması hak haberciliği açısından olumlu bir gelişmedir. Fakat bu haberlerde olabildiğince eleştirel ton kullanılması kamu yararı amacını gölgelemektedir. Cumhuriyet gazetesi Nisan ayında Salda Gölü'nde yapılan projeye ilişkin, Hazine arazisinin hukuksuz satışı ve Kaz Dağları'nda maden şirketinin mesafe kuralına uymayışi hakkında çevre hakkına ilişkin iki haber yapmıştır. Eleştirel tonda yazılmış bu haberler çevre hakkının ihlali konusuna dikkat çekmiştir. Gündemde yer edinen iki konunun da haberinin yapılması önemlidir. Fakat yapılan haberlerde hak haberciliğine uygun bir haber anlayışı benimsenmemiştir. Sözcü gazetesi içilebilir suyu olan gölün plaja ve kamping alanına dönüştürülmesi ile ilgili Nisan ayında tek bir haber yapmıştır. Bu haberde bilgilendirici bir amaç güdülmüş fakat hak haberciliği anlayışı benimsenmemiştir. Hürriyet gazetesi Nisan ayında yaptığı tek haberde Salda Gölü'nün kum yapısına ilişkin bilgilendirici ve Salda Gölü'nün kumların geri taşınmasına ilişkin haber yapmıştır. Bu haberde hak haberciliği anlayışı benimsenmemiş ve hak ihlalden bahsedilmemiştir. Yeni Şafak İstanbul barajında su oranına ilişkin, bitki türü hakkında bilgilendirici ve atık su dönüşümü ile ilgili projeyi konu alan üç haber yayınlamıştır. Bu haberde hak haberciliği anlayışının olmadığı tespit edilmiştir. Yeni Akit'te

aynı şekilde İstanbul barajının su oranına dikkat çeken bir haberle birlikte fidanları konu alan bir haber yapmıştır. Yeni Akit'in çevre haberlerinde hak haberciliği anlayışı benimsenmemiştir.

Nisan ayı							
Gazeteler	03.4. 2020	06.4. 2020	11.4. 2020	14.4. 2020	20.4. 2020	23.4. 2020	28.4. 2020
Birgün	1	3	2	4	4	4	4
Cumhuriyet	1	0	1	0	0	3	2
Hürriyet	0	0	0	0	0	1	0
Milliyet	0	1	0	0	0	0	0
Sabah	0	0	0	0	0	0	0
Sözcü	0	0	0	0	2	0	1
Yeni Akit	0	1	1	0	0	0	0
Yeni Şafak	0	1	0	0	1	0	1

Tablo 4. Nisan Ayı Gazetede Yayınlanan Çevre Haberleri Sayısı (2020)

Nisan ayında incelenen Çevrehaber.com ve Denizhaber.com internet sitelerinde toplam yayınlanan çevre haber sayısı 18'dir. Çevrehaber.com Nisan ayında 13 çevre haberi yayınlamıştır, Denizhaber.com'da bu sayı 5'tir.

Nisan ayı							
İnternet	03.4. 2020	06.4. 2020	11.4. 2020	14.4. 2020	20.4. 2020	23.4. 2020	28.4. 2020
Çevre haber	1	1	1	1	2	2	5
Deniz haber	1	0	0	2	1	0	1

Tablo 5. Nisan Ayı İnternet Sitesi Çevre Haberleri Sayısı (2020)

Çevrehaber.com, hava kirliliği, atık, su kirliliği, ağaçların korunması, endemik bitkinin korunması gibi konuları ele alan haberler yayınlamıştır. Bunun yanı sıra Salda Gölü'nde yapılan proje ve termik santral için verilen ÇED raporunu konu alan haberlere yer vermiştir. Son olarak ise vatandaşları bilgilendirmek amacıyla yayınlanan genelgeye ilişkin haber yapmıştır. Yapılan haberler hak haberciliği niteliğine sahip olmamakla birlikte bazı haberlerde çevre hak ihlali veya çevre hakkına ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Hak haberciliğinin çevre hakkını vatandaşa anlatan, açıklayan ve örneklendiren bir habercilik anlayışıyla hazırlanmış kamu yararı gözetilen bir haber üslubuna sahip olması gerektiği göz önünde bulundurulduğunda, bu haberlerin hak haberciliği anlayışına sahip olmadığı söylenebilir. Denizhaber.com, yayınladığı çevre haberlerinden sadece birinde çevre hakkına ilişkin bir konuya yer vermiştir. Deniz kıyısında bulunan bölgelere gönderilen genelge dışında bu tarz bir haber bulunmamaktadır. Yayınlanan diğer haberlerin birinde hal-

kin denizle ilişiğinin kesileceğİ bir projeye dikkat çekilmiştir. Fakat bunun neden önemli bir proje olduğuna ya da çevre hakkı ihlali sayılabileceğine yönelik bir bilgi verilmemiştir. Nisan ayında yayınlamış olduğu haberlerde magazinsel içerikler ön plana çıkarılmıştır. Bu sebeple Denizhaber.com'da hak haberciliğinin herhangi bir çevre haberinde yapılmadığını söylemek mümkündür. Her iki internet sitesinin de Salda Gölü projesi, Kaz Dağları maden işletmeciliğİ veya gündemde olan herhangi bir çevre hakkı ile ilgili konularda haber yapmadığı tespit edilmiştir.

Nisan ayında yapılan Greenpeace Türkiye, TURMEPA, ÇEKUD, ÇEVKO, ÇEKUL, Doğa Derneğİ, TEMA'ya ait Instagram sosyal medya sayfalarında paylaşılan çevre haberlerinin sayısı 6'dır. TEMA ve Greenpeace Türkiye Instagram'da paylaştıkları çevre haberlerini Twitter'da da paylaşmışlardır. Nisan ayında Greenpeace Türkiye 1 çevre haberi, TURMEPA 1 çevre haberi, Doğa Derneğİ 1 çevre haberi ve TEMA 3 çevre haberi paylaşmıştır. Diğer derneklerin/vakıfların incelenen sosyal medya hesaplarında çevre haberi paylaşmadıkları tespit edilmiştir.

Nisan ayı							
Instagram	03.4. 2020	06.4. 2020	11.4. 2020	14.4. 2020	20.4. 2020	23.4. 2020	28.4. 2020
Greenpeace Türkiye	0	0	0	0	0	0	1
TURMEPA	0	0	0	0	0	0	1
ÇEKUD	0	0	0	0	0	0	0
ÇEVKO		0	0	0	0	0	0
ÇEKUL	0	0	0	0	0	0	0
Doğa Derneğİ	0	0	0	1	0	0	0
TEMA	0	1	0	1	1	0	0

Tablo 6. Nisan Ayı Sosyal Medya Çevre Haberleri Sayısı (2020)

TEMA'nın incelenen günler ve haricinde Kanal İstanbul, Salda Gölü'nde yapılan proje, Eskişehir termik santral sorunu gibi önemli konularda vatandaşları bilgilendirdiğİ tespit edilmiştir. Yapılan bu paylaşımlarda hak haberciliğİ anlayışına yakın bir anlayış benimsenmesine rağmen sosyal medyanın teknik yapısından kaynaklanan bir sorun neticesinde haber formunda bazı aksaklıklar olduğİ belirlenmiştir.

Mayıs ayı								
Gazeteler	01.5. 2020	06.5. 2020	11.5. 2020	14.5. 2020	17.5. 2020	20.5. 2020	23.5. 2020	29.5. 2020
Birgün	2	1	4	4	5	6	5	4

Cumhuriyet	0	1	2	0	1	0	0	0
Hürriyet	0	0	2	0	1	0	0	1
Milliyet	0	0	1	0	1	0	0	1
Sabah	0	0	2	0	0	0	1	0
Sözcü	0	0	0	0	0	0	0	0
Yeni Akit	0	1	0	0	0	1	0	1
Yeni Şafak	0	0	2	0	0	0	1	1

Tablo 7. Mayıs Ayı Gazetede Yayınlanan Çevre Haberleri Sayısı (2020)

İncelenen 8 gazetede (Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Sabah, Sözcü, Yeni Akit ve Yeni Şafak) Mayıs ayı boyunca toplam 51 çevre haberinin yayınlandığı saptanmıştır. En çok çevre haberi yayınlayan gazete diğer aylarda olduğu gibi bu ayda da Birgün gazetesi olmuştur. Mayıs ayında gazetede yayınlanan çevre haberlerinde bir artış olduğu gözlemlenmiştir. Birgün gazetesi Mayıs ayında toplam 31 çevre haberine gazetede yer vermiştir (Dağılımı tablo 7’de verilmiştir). Diğer gazetelerde ise toplam haber sayıları şu şekildedir; Cumhuriyet 4 çevre haberi, Hürriyet 4 çevre haberi, Milliyet 3 çevre haberi, Sabah 3 çevre haberi, Yeni Akit 3 çevre haberi ve Yeni Şafak 4 çevre haberi. Sözcü gazetesi ise Mayıs ayı boyunca çevre haberi yayınlamamıştır. Birgün gazetesi Mayıs ayında yayınladığı çevre haberleri “termik santrale tepki, çevre düzenlemesi, hava kirliliği, siyanürlü atık barajı inşasına tepki, orantısız ağaç kesimi, doğa ve tarım alanının tahribi, sit alanına zarar verme, su kirliliği, taş ocağı projesine tepki, hazine arazisinde yürütülen projeye karşı eylem, Özel Çevre Koruma Bölgesi’nde maden çalışmalarını önleme üzerine yaptırım istemi, santrallere verilen cezalar, boru hattı projesine tepki” konu başlıkları çerçevesinde yazılmıştır. Yapılan haberlerde kamu yararı gözetilerek hak haberciliği yapılmıştır. Bazı haberlerin siyasi tonu olması dışında kalan haberlerde vatandaşın hakkını savunması, hak ihlalinin duyurulması veya çevre tahribatının önlenmesi için haber verme amaçları güdülmüştür. Cumhuriyet gazetesi, Olympos’un yapılaşmaya açılmasını dikkat çektiği çevre haberinin yanı sıra Yason Projesini ele aldığı bir çevre haberi yapmıştır. Çevre hakkı ile ilişkili bu haberleri hak haberciliği anlayışı ile yapmamış sadece vatandaşları haberdar etme işlevini yerine getirmiştir. Hürriyet gazetesi Salda projesini olumluyan bir haber yapmayı tercih etmiş ve Salda Projesinde gerçekleşen aksaklıklara yer vermemiştir. Hürriyet, atıkların geri dönüşümünü konu edinen çevre haberiyle birlikte Edirne Sümbül’ünün korunması ile ilgili çevre haberi yapmıştır. Hürriyet gazetesinin yaptığı haberlerde hak haberi bulunmamakla birlikte çevre hak ihlalinin yok sayan bir bakış açısı ortaya koyduğu gözlenmiştir. Milliyet gaze-

tes, yurtdışında gerçekleşen su kirliliği ile ilgili bir çevre haberinin yanı sıra Şakayık çiçeğinin kopartmanın cezası olduğuna ilişkin çevre haberi yapmıştır. Milliyet gazetesi yurtdışında gerçekleşen su kirliliğinin meydana geldiği bir olaya ilişkin çevre haberi yayınlamıştır. Yayınladığı üç çevre haberinde de hak haberciliği yapmadığı tespit edilmiştir. Sabah gazetesi, Salda Gölü'nün eski haline dönmesiyle ilgili bir çevre haberi yayınlamıştır. Bu haberde çevre ihlalden bahsedilmesine rağmen düzeltildiğini belirten olumlu bir başlık atılmıştır. Aynı gün içinde yayınlan diğer haber Eber sarının koparılmasıyla ilgili cezai yaptırım üzerinedir. Diğer çevre haberi ise Haliç'te yapılan çevre düzenlemesiyle ilgili haberdir. Bu haberlerin hepsi çevre hakkı ile yakından bağlantılı olmasına rağmen hak haberciliği yapılmamıştır. Yeni Akit Mayıs ayında çevre yatırımı, evde kal ormanı projesi ve Van gölünde kaçak avlanmayla ilgili iki haber yayınlamıştır. İncelemeler doğrultusunda hak haberciliği yapılmadığı tespit edilmiştir. Çevre hakkı içerisinde yer alan devlet eliyle veya devletin belirlediği özel şirket tarafından yapılacak çevre yatırımları maddesiyle ilgili haberde bundan bahsedilmemiş, ekonomik yönü ön plana çıkarılmıştır. Aynı şekilde kaçak avlanmada ekolojik dengenin korunması kapsamında çevre hakkı içerisinde sayılmaktadır. Bu sebeple iki haberde de hak haberciliği yapılması mümkün olmasına rağmen yapılmamıştır. Yeni Şafak gazetesinde yayınlanan çevre haberleri endemik bitkinin korunması için uygulanan cezai yaptırım, Salda Gölü'nde yapılan proje, Millet bahçeleri projeleri ve çevre kirliliği konularını kapsamaktadır. Yapılan haberlerde hak haberciliği anlayışı benimsenmemiştir.

Mayıs ayı								
İnternet	01.5. 2020	06.5. 2020	11.5. 2020	14.5. 2020	17.5. 2020	19.5. 2020	23.5. 2020	29.5. 2020
Çevre haber	4	4	2	2	5	0	4	4
Deniz haber	0	0	0	2	3	1	0	1

Tablo 8. Mayıs Ayı İnternet Sitesi Çevre Haberleri Sayısı (2020)

Mayıs ayı içerisinde Çevrehaber.com ve Denizhaber.com internet sitelerinde toplam 32 çevre haberi yapılmıştır. Çevrehaber.com, 25 çevre haberi, Denizhaber.com ise Mayıs ayı içerisinde 7 çevre haberi yayınlamıştır. Çevrehaber.com kuraklık, dijital orman, atık toplanması, su kirliliği, çevre kirliliği, sürdürülebilir enerji, çevre projeleri ile ilgili haberlerin yanı sıra termik santral gibi hak ihlallerini konu alan çevre haberlerine Mayıs ayı boyunca yer vermiştir. Yapılan haberlerde hak haberciliğine uygun haberlere rastlanmamıştır. Denizhaber.com internet sitesinde yayınlanan çevre haberlerinin

konuları ise çevre kirliliği ve ekolojik denge konusunda önemli olan balık çeşitliliğidir. Bu haberlerde çevre hakkına ilişki oldukça az olmakla birlikte hak haberi sayılabilecek bir haber bulunmamaktadır.

Mayıs ayı								
Instagram	01.5. 2020	06.5. 2020	11.5. 2020	14.5. 2020	17.5. 2020	19.5. 2020	23.5. 2020	29.5. 2020
Greenpeace Türkiye	0	1	0	0	0	0	0	0
TURMEPA	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇEKUD	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇEVKO	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇEKUL	0	0	0	0	0	0	0	0
Doğa Derneği	0	0	0	0	0	0	0	0
TEMA	0	0	0	0	0	0	0	0

Tablo 9. Mayıs Ayı Sosyal Medya Çevre Haberleri Sayısı (2020)

Mayıs ayında seçilen günlerde incelenen Greenpeace Türkiye, TURMEPA, ÇEKUD, ÇEVKO, ÇEKUL, Doğa Derneği, TEMA ait Instagram sosyal medya sayfalarında paylaşılan çevre haberi sayısı 1'dir. Greenpeace Türkiye 6 Mayıs tarihinde Eskişehir'de gerçekleşen termik santral projesinin iptaline ilişkin paylaşımında bulunmuştur. Twitter paylaşımını ise haber olarak değil sadece konuya dikkat çekmek amaçlı yapmıştır. TURMEPA, ÇEKUD, ÇEVKO, ÇEKUL, Doğa Derneği, TEMA Twitter hesaplarında bu ay içerisinde çevre haberi paylaşımı yapmamıştır.

Sonuç

Günümüzün gelişen teknolojisi insanın günlük aktivitelerinin değişimine neden olmaktadır. İnsanlar hem geleneksel medyayı hem yeni medyayı haber almak için kullanmaktadır. İnternet sayesinde yeni olanaklar ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda habercilik üzerine yeni anlayışlar eklenmektedir. Hak haberciliği, yurttaş haberciliği gibi yeni bir anlayıştır. Geleneksel medyaya göre siyasi ve ekonomik bağları gevşek olan yeni medyanın, demokratik ve eşitlikçi bir haber ortamı sunduğuna ilişkin örneklerle ve bu konuda yapılmış araştırmalara rastlamak mümkündür. Hak haberciliği literatürde gelişmekte olan bir alt yapıya sahiptir. Hak haberciliğinin internet altyapısının sunduğu olanaklar kullanılarak yapılabileceği dile getirilmektedir. Bu çalışmada geliştirilen teorilerin uygulamaya ne derecede yansıdığı araştırılmıştır. Kapsamlı bir çalışma olması için geleneksel medyanın bir kolu olan gazeteler incelenmiştir. Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Sabah, Sözcü, Yeni Akit ve Yeni Şafak olmak üzere 8 gazete 10 Mart'tan 31 Mayıs'a kadar

belli aralıklar ile incelenmiştir. Bu süre içerisinde gazetelerde 99 çevre haberi yayınlanmıştır. Yayınlanan çevre haberlerinin içerikleri analiz edilmiştir.

Analizlerin sonucunda en çok Birgün gazetesinin çevre haberi yaptığı tespit edilmiştir. Birgün gazetesinin bazı tarihlerde yeşil sayfa olarak çevre haberlerine ayırdığı bir sayfa bulunmaktadır. Birgün Yeşil sonda veya 3. sayfada yer almaktadır. Çevre haberlerinde görsele yer vermiştir. Bunun yanı sıra çevre haberleri okurların görebileceği ve dikkatini çekecek şekilde geniş alanlar kaplamaktadır. Birgün gazetesi dışında çevre haberlerine ait sayfa ayıran gazete bulunmamaktadır. Birgün gazetesi çevre hak ihlallerini, çevreye sahip çıkmak isteyen vatandaşlara veya çevre hakkı içerisinde yer alan konularda haberlere sürekli olarak yer vermiştir. Gazeteler arasında çevre hak haberciliği yapan tek gazetenin Birgün gazetesi olduğu gözlemlenmiştir. Birgün gazetesi çevre haklarına dolaylı ve örtük olarak yer vermiştir. Diğer gazetelerde siyasi ve ekonomik kaygıların ön plana çıktığı ve bu perspektifle çevre haberi yapıldığı tespit edilmiştir. Çoğu gazetede çevre haberleri az yer bulabilmiştir. Çevre haberlerinin çoğunda görsel bulunurken kapladıkları alan çoğunlukla az olmuştur. Birgün gazetesi haricinde sürekli olarak hak haberciliğine uygun haber anlayışı benimseyen çevre haberine rastlanmamıştır.

Çalışmanın yeni medya ayağında internet ve sosyal medya hesapları (Twitter ve Instagram) incelenmiştir. İnternet sitesi incelemelerinde Çevrehaber.com ve Denizhaber.com sitelerinin haberleri analiz edilmiştir. Her iki internet haber sitesinde toplam 63 çevre haberi yayınlanmıştır. Bu haberlerin hepsinde görsel kullanılmıştır. Çevrehaber.com'un Denizhaber.com'dan daha aktif çevre haberi yaptığı tespit edilmiştir. Yayınlanan haberlerde eleştirel ton kullanılması haricinde hak haberciliği yapılmadığı tespit edilmiştir. Gazetelerden farklı olarak genelgeler hakkında vatandaşla bilgilendirme yapılmıştır. Sosyal medya platformu olan Twitter ve Instagram'da yapılan aramalarda çevre hak haberine rastlanmadığı için çevre koruma görevini üstlenen dernek ve vakıfların sosyal medya hesapları incelenmiştir. İncelenen Greenpeace Türkiye, TURMEPA, ÇEKUD, ÇEVKO, ÇEKUL, Doğa Derneği, TEMA dernekleri/vakıflarının aktif olarak haber paylaşımı yapmadıkları genellikle imza toplamak için haber biçimine yakın paylaşımlar yapıldığı tespit edilmiştir. Instagram hesaplarının haber için daha fazla kullanıldığı saptanmıştır. İncelenen süre içerisinde 7 tane çevre haberi Instagram platformunda paylaşılmıştır. Bu 7 haberden 3 tanesi Twitter hesabında da paylaşılmıştır. Dernek ve vakıflar içerisinde haber paylaşımının TEMA ve Greenpeace tarafından diğerlerine kıyasla daha fazla yapıldığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak ülkemizde çevre hak haberciliğinin uygulama alanı oldukça kısıtlıdır. Hak haberciliğinin ülkemizde benimsenmesi için yeterli alan bulamadığı tespit edilmiştir. İnternet sitelerinde ve sosyal medya hesaplarında çevre hak haberciliğine katkıda bulunacak girişimlerin olmadığı sonucuna varılmıştır. Çevre hakkı ve çevre konularında habercilik anlayışını sürdüren ve istikrarlı olarak haber yapan tek medya aracının Birgün gazetesi olduğu sonucuna varılmıştır. Ülkemizde doğrudan ve açık olarak hak haberciliği anlayışı araştırma kapsamında bulunamamıştır. Hak haberciliği yapılarak, hak ihlalleri duyurulabilir, engellenmelerini sağlamak adına kamuoyu yaratılabilir, değişen çevre koşulları hakkında, geleceğe kaynak yaratımı açısından farkındalık sağlanabilir. Özellikle günümüzde çevre ile ilgili problemlerin sıklıkla dile getirildiği bu süreçte Türkiye’de de hak haberciliği ile yeni adımların atılmasına kamuoyunun desteği alınabilir. İnternet siteleri ve sosyal medyanın kuruluşlar, dernekler ve kurumlar tarafından aktif bir şekilde kullanılmasının örneklerinin az olmasının nedeninin araştırılması ise incelenmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Abdulahkimoğulları, Erdal vd. (2011). “Küresel Ulusal ve Yerel Düzeyde Bir İnsan Hakkı Olarak Çevre Hakkının Gelişimi”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(14): 61-88.
- Alankuş, Sevda (2013). “Başka Bir Habercilik İhtiyacı ve Hak Odaklı Habercilik”. *Medya ve Nefret Söylemi: Kavramlar, Mecralar, Tartışmalar*. Ed. Mahmut Çınar. İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları, 219-250.
- Alankuş, Sevda (haz.) (2007). *İnsan Hakları Haberciliği*. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Dadak, Kemal (2015). “Yeni Kuşak Hak Olarak Çevre Hakkı”. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 5: 309-326.
- Gözübüyük, Şeref A. (2014). *Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Kabaoğlu, İbrahim (1990). *Çevre Hakkı*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kavaklı, Nurhan (2017). “Hak Haberciliği Perspektifinden Çevrimiçi Haberlerde Mülteci Seslerinin Değerlendirilmesi”. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(2): 282-292.
- Kuzu, Burhan (1997). *Sağlıklı ve Dengeli Bir Çevrede Yaşama Hakkı*. İstanbul: Fakülteler Matbaası.

- Otacı, Cengiz (2015). “Çevrenin Kasten ve Taksirle Kirletilmesi Suçuna (TCK 181, 182) İlişkin Yargıtay 4. Ceza Dairesi Kararlarında Belirlenen İlkeler”. *Ankara Barosu Dergisi*, 1: 279-327.
- Özügurlu, Meltem (2009). “Hak Haberciliği”. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 1(1): 159-168.
- Söğüt, Yasin ve Öngel, Alpaslan (2022). “Yeni Medya Dijitalleşme ve Tık Odaklılık Habertürk ve Hürriyet Gazetesi Örneği”. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(2): 212-230.
- Şen, Ersan (1994). *Çevre Ceza Hukuku*. İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları.
- Tamer, Mustafa (1991). “Çevre Sorunları ve Çevre Mevzuatı”. *Türk İdare Dergisi*, 393: 169-198.
- URL-1: “Çevre Kanunu”. <https://cygm.csb.gov.tr/kanunlar-i-438> (Erişim: 23.08.2020).
- URL-2: www.indyrturk.com,2020 (Erişim: 23.08.2020).
- Yenituna, Burak ve Değerli, Alper (2021). “Yeni Bir Haber Anlatım Formu Olarak Haber Oyunları: Oyun ve Haberin Birlikteliği Mümkün mü”. *Yeni Medyada Görsel Küresel Politikalar*. Ed. Gözde Kurt ve İrem Çoban. İstanbul: Kalkedon Yayınları.

“COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Finansman: Bu makale, 3230 no.lu “Yerel, Ulusal ve Dijital Ortamda Hak Haberciliği” başlıklı proje kapsamında ÇOMÜ Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir.

Destek ve Teşekkür: Bu makale, ÇOMÜ Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenen 3230 no.lu “Yerel, Ulusal ve Dijital Ortamda Hak Haberciliği” başlıklı projeden üretilmiştir. İlgili birime teşekkür ederiz.

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

Katkı Oranı Beyanı: Çalışmada her iki yazar da eşit oranda katkı sunmuştur.

The following statements are made in the framework of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Funding: This article was supported by ÇOMÜ Scientific Research Projects Coordination Unit within the scope of the project titled “Rights Journalism in Local, National and Digital Environment” no. 3230.

Support and Acknowledgment: This article was produced from the project titled “Rights Journalism in Local, National and Digital Media” no. 3230 supported by the OMÜ Scientific Research Projects Coordination Unit. Thank you to the relevant department.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.

Declaration of Conflicting Interests: The authors have no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article.

Author-Contributions Statement: Both authors contributed equally to the study.